UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Secunda, an sit periurus qui iurat falsum [et] credit verum? Sic propter intentionem fallendi: t[ame]n postea dicitur contrarium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

ſibi per ſuos deos facit iurare. Diuiditur ergo iſte .§. in tres partes. In prima oſtendit ꝙ non peccat chriſtianus ſi recipit ſacramentum ab infideli per deos ſuos. hoc probat exemplo Iudeorum quando fecerunt pacem cum Romanis, per deos falſos receperũt iuramentum: ipſi autẽ per deum verum iurauerunt. Sic etiam per creaturas iurare malum eſt: ſʒ ſeruare quod iuratur, eſt bonum. In ſecunda parte obijcit et probat ꝙ iurare per creaturas nõ eſt malum: quia Ioſeph cum vir ſctũs eſſet, per ſalutem Pharaonis iurauit. Poſtea ſoluit dicens ꝙ ſancti iurando per creaturas ipſʒ creatorem venerabantur. ſic Ioſeph iurando per ſalutẽ pharaonis iurauit per eum qui dedit ei ſalutem et poteſtatẽ. ⁊ dñs nõ prohibuit iurare per creaturas niſi propter duas cauſas: ne in eis numẽ deitatis eſſe putaret: vel ne eas contemptibiles iudicãdo, promiſſa nõ ſeruaremus. In tertia parte q̃rit incidenter q̃d ſit grauius: an iurare fallacit per creaturas, an per creatorem. Et primo oſtendit ꝙ grauius eſt iurare per creaturas: q̃a ſic iurando in duobus peccat: quia ⁊ contra prohibitionem iurat: et quia fallaciter iurat: ſʒ per creatorem fallaciter iurãdo: tantum in vno peccat. Poſtea ſoluit dicẽs ꝙ periuriũ tanto magis penale eſt quãto id per quod iuratur, ſanctius eſt. ⁊ ita magis eſt penale peierare ꝑ creatorẽ. Secũda pars icipit ibi: Sed obijcitur. Tertia ibi: Sed queritur. Prepoſitus erat, ſcʒ Pharao. In infimis, id eſt in mundanis. Vel propoſitus erat, ſcilʒ princeps in mundanis: in memphis, que ciuitas erat vel caput regni.

Gen. xlij.c.
Rom. xiij.a.
Joan. xix.

rum: ſic etiam ⁊ de iuramento q̃d fit per creaturas, intelligẽdum eſt ꝙ ipſum quidem iurare per creaturas malum eſt: quia a deo prohibitũ: ſed ſeruare quod iurat, bonũ eſt, vt euitetur peccatum mendacij et doloſitatis. Sed obijcitur ꝙ Ioſeph vir ſanct⁹ per creaturas iurauit dũ dixit fratribus ſuis. Per ſalutẽ [a] pharaonis nõ exibitis hinc. Sed ſciendum eſt ꝙ ſancti non tam per creaturas, q̃ꝫ ꝑ creatorem creaturarum iurabant: nec in creaturis aliđ q̃ꝫ creatorẽ ipſarũ venerabãtur: ſicut Ioſeph qui per Pharaonem iurãdo, hoc in eo veneratus eſt, ꝙ dei iudicio poſit⁹ erat in infimis [b] vnde Apl'us ait. Omnis poteſtas a domino deo eſt. Itez Chriſt⁹ Pilato. Nõ haberes in me poteſtatem niſi eſſet tibi data deſuper. Deus autẽ per creaturas iurare ꝓhibuit: ne vel more gentiliũ aliquod numen deitatis creaturis ineſſe crederet: vel ne creaturas cõtemptibiles iudicando, ꝑ eas promiſſa pro nihilo duceremus. ¶ Sed querit quid grauius ſit, an per creaturas, an ꝑ creatorẽ iurare fallaciter? Dupliciter enim reus eſt qui per creaturas iurat mendaciter, quia et contra prohibitionem iurat per quod ſibi iurare nõ lʒ: a quo peccato eſt immunis qui non niſi per creatorẽ iurat. et ꝓmũ dolo capit: q̃d facit etiã per creatorẽ mẽdaciter iurãs: ſʒ periuriũ tanto magis penale eſt, quanto ſanctius illud ꝑ q̃d iurat apparet. ꝙ ⁊ ſi ꝑ creaturas mendaciter iurãs dupliciter [c] peccet, grauiori tamen ſe ſubijcit pene qui per creatorem iurat mendaciter. Periurij aũt pena grauiſſima eſt: quã ſi quis timens ad confeſſionẽ venire noluerit, a fidelium conſortio eſt abijciendus.

Unde Euticianus papa.

¶ Fideliũ cõſortio careat qui pniam piurij agere noluerit.

Predicãdum eſt etiã vt etiam periuriũ fideles caueant, et ab hoc ſummopere abſtineãt, ſciẽtes hoc grande ſcelus eſſe, ⁊ in lege ⁊ in ꝓphetis et in euangelio prohibitum. Audiuimus aũt quoſdam paruipẽdere hoc ſcelus, et leuem quodãmodo periuris penitentie modum imponere: qui etiã noſſe debent talem de periurio penitentiam imponi debere, qualem [d] et de adulterio, ⁊ de fornicatiõe, et de homicidio ſponte commiſſo, et de ceteris criminalibus vitijs. Si quis vero perpetrato periurio aut quolibet criminali peccato timens penitentiã longam ad confeſſionẽ venire noluerit, ab eccleſia repellendus [e] eſt, ſiue a cõione ⁊ cõſortio fideliũ, vt null⁹ cũ eo comedat neqꝫ bibat neqꝫ in domo ſua eũ recipiat.

¶ Queſt. ij.

Quod aũt ꝑiuriũ ſit falſum iurare: facile probatur.

a ¶ Per ſalutem. ⁊ in canone per ſalutem dominorum iuratur: vt. j. q. vij. quotiens.
b ¶ In infimis. Al'as memphis, que erat caput regni Pharaonis.
c ¶ Dupliciter. Et ita quãdoqꝫ duo mala ratione coniũctionis nõ equiualẽt alteri eorum per ſe. ſic extra de offic. iudi. dele. ſup q̃ſtionũ .§. ſi vero.
Predicandũ. ¶ Dinus. Significatũ fuit Euticiano pape ꝙ quidam preſbyteri de periurio leuem penitentiam imponebãt: quare ſtatuit Eutician⁹ vt chriſtiani moneantur periurium euitare, cũ ſit graue delictum: ſed ſi in illud inciderint, taliter de iƥo peniteant qualiter de adulterio et de alijs criminalibus vitijs peniterẽt. Si quis vero timens longã pniaʒ periurij, ad confeſſionẽ venire noluerit: excõicet donec reſipiſcat. v.ps.
d ¶ Qualẽ. quantũ ad numerũ annorũ hoc intellige, nõ quãtũ ad aſperitate n pnie. nã regulariter ꝑ quolibet mortali debet ſeptẽnis pnia, niſi dignitas delinquẽtis, vl' qualitas delicti aliđ ſuadeat. xxxiij. q. ij. hoc ipʒ. ⁊. lxxxij. diſt. pbr. ⁊ xxvij. q. j. deuotaʒ. vñ lʒ ſeptennis penitẽtia iponat pro piurio ſicut ꝑ homicidio vl' adulterio, aſpior tñ pnia iponit ꝑ adulterio vl' homicidio q̃ꝫ ꝑ piurio et durior ꝑ homicidio q̃ꝫ pro adulterio: vt. xxxiij. q. ij. ſi q̃đ. Io.
e ¶ Repellẽdus. Arg. aliquẽ cõpellẽdũ ad penitẽtiã. vj. q. j. illi qui. ꝰ Dic vt not. xxxiij. q ij. q̃cũqꝫ. ⁊ no. ꝙ ex eo ꝙ hic dicit ad ꝯfeſſionem venire ⁊c̃. videt ꝙ ꝓceptũ ſit ꝯfiteri ſacerdoti ad hoc de pe. di. j. quẽ penitet. Sʒ ar. ꝯ. e. diſ. ca. vlti. ibi diſtiguit inter ꝯfeſſionem ꝑfectorũ ⁊ imꝑfectorũ tñ ꝑmuʒ dictũ tʒ h̄ Lau. ni ſi forte cõſiſteret tñ i volũtate ſʒ oꝑi. bar. ar. cẽ ꝯ reg. iu, ca. j.

Quod autem. ¶ Hec queſtio diuiditur in quinqꝫ partes. In prima parte probat per. v. capitu. ꝙ non eſt periurus qui iurat falſum quod putat eſſe verum. Secunda ibi: Illa ergo. Tertia ibi: Item quod

dicitur. Quarta ibi: Cū humilitatis. Quinta ibi: Quandoqꝫ. Joan. de fan.

¶ Caſus. Hic ponit̄.ij.q.in qua querit̄ an ſit periurus q̄ iurauit falſum quod putat verū. Et certum eſt ꝙ nō: vt.j.e.hoies. Et ꝓcedit hoc ordine Gra. Primo ꝓbat ꝙ eſt periur⁹, poſtea ꝙ non: et ponit ſolutionē optimam.

¶ Quod autē. Hic querit̄ an ſit piurus qui iurat falſum qđ putat verum. Ad qđ notandū eſt ꝙ quatuor modis committitur periuriū. Uno modo vt ſi quis falſum ignoranter iuret: et illud nullo modo eſt peccatū: vt.j.e.beat⁹. Secūdo modo đr periurium tm̄ falſum iuramētum ſcienter factū: et illud ſemper eſt peccatū, et mortale: vt.j.e.homines. Tertio modo dicit̄ periuriuʒ indiſcretum iuramētū: et illud qñqꝫ eſt peccatū mortale.j.e.q.iiij. qui ſacramento. qñqꝫ veniale: vt.xxv.diſti.§.alias ea.⁊ ex̄ de iureiu. ca. verum.

Ps.v.

Quarto modo đr periuriū trāſgreſſio iuramenti: ⁊ illud quandoqꝫ nullum peccatū eſt: vt in illicitis: vt.j.ea. qōne.iiij.in malis. quandoqꝫ eſt mortale: vt.j.ea.q.iiij. ſi aliquid.

In dolo. ¶ Caſus. Doloſe videt̄ iurare q̄ aliter facit ꝙ̄ promittit: cū periuriuʒ ſit nequiter credētes decipere.

j.Cor. xvj.a.

a ¶ Qui aliter facturus eſt.i.qui aliter ꝓponit facere.

b ¶ Nequiter decipere. ſcilʒ habere animum decipiendi. ſi enim non haberet animum, ſecus eſſet: vt.j.eo.ne quis.

Ait enī Augu.in libro pſalmoꝝ ſup Domini eſt terra.

¶ Peierat qui aliter factur⁹ eſt ꝙ̄ promittit.

In dolo iurat qui aliter facturus[a] eſt ꝙ̄ promittit: cum periurium ſit nequiter[b] decipere credentem.

Item Hieronymus ſup Hieremiam libro.ij.

¶ Quos debeat habere comites iuſiurandum.

Animaduertēdum eſt ꝙ iuſiurādum hos habeat comites: veritatem[c], iudiciū[d], atqꝫ iuſtitiam[e]. Si iſta defuerint, nequaq̄ꝫ iuramentum erit, ſed periurium.

Item qui falſum iurat, mentitur: mentiendo autem iurare, nihil aliud eſt ꝙ̄ peierare.

Cum ergo om̄es qui loquuntur mēdacium, perdendi ſunt iuxta illud pſalmiſte: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. multo magis damnabiles ſunt qui mentiendo peierare conuincunt̄: quia nomen dei ſui in vanum aſſumunt.

Sed aliud eſt falſum iurare, aliud iurare in dolo. non enim omnis qui aliter facturus eſt ꝙ̄ promittit, in dolo iurat. Licet enī Apl'us aliter facturus eſſet ꝙ̄ ꝓmitteret Corinthijs in pria ep'la cuʒ ait: Ueniā ad vos, non tamen in dolo iurauit, aut mendaciter promiſit. Ille etenim in dolo iurat, aut mendaciter ꝓmittit, in cuius mente eſt non ſic ſe facturū vt

ad h° ff.q et a qui.l.in fraudē.

Animaduertendum. ¶ Caſus. Juramentū tres hʒ comites ſiue partes, ſcʒ veritatē, iudicium, et iuſtitiam: et ſi aliquod iſtoꝝ defuerit, periurium erit.

Veritas conſcientie a furto excuſat

c ¶ Ueritatem.i.cōſcientiam veritatis.j.e.ne quis. ſed veritas rei non ſufficit niſi adſit conſcientia: vt.j.eo.homines. ſic et veritas conſcientie ſufficit vt a furto excuſer ſi credo dominum permiſſurum: vt inſtitu. de oblig. que ex delicto naſcuntur.§.placuit.

d ¶ Judicium. Jd eſt diſcretionem.

e ¶ Atqꝫ iuſtitiā.i. vt iuſtū ſit ⁊ licitum qđ iuratur.

¶ Item qui. ¶ Caſus. Adhuc probat eū qui iurauit falſuʒ quod putabat eſſe veꝝ, periurū: cū iurando falſum fuerit mentitus: et loquentes mendaciuʒ iuxta pſalmodiam ſunt perdēdi et multo magis ꝑdēdi ſunt q̄ mētiendo piurare credūt̄.

promittit. Ille autē qui ꝓmittit falſum qđ putat eſſe verū, nec in dolo iurat, nec mēdaciter ꝓmittit. Unde Augu. de verbis apl'i ſermone.xxviij.

¶ De eo qui iurat falſum qđ putat verum.

Homines[f] falſuʒ iurāt vel cū fallūt, vel cū falluntur. Aut putat[g] homo veꝝ eſſe qđ falſuʒ eſt, ⁊ temere[h] iurat. Aut ſcit[i] vel putat falſum eſſe, et tñ pro vero iurat: ⁊ nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtāt autē iſta piuria q̄ duo[k] cōmemoraui. Fac illū iurare qui verū putat eſſe pro quo iurat: verū putat eſſe, et tñ falſū eſt. nō ex aīo iſte peierat. fallitur hic: pro vero habet qđ falſum eſt: non pro re falſa ſciēs iurationē īterponit. Da aliū, ſcit falſum eſſe, et dicit verum eſſe: et iurat tanq̄ꝫ verū ſit qđ ſcit falſum eſſe. Uidetis ꝙ̄ iſta deteſtanda ſit belua, et de rebus humanis exterminanda. Quis enim hoc fieri velit[l]? Omnes hoïes talia deteſtantur. Fac alium: putat eſſe falſum, et iurat tanq̄ꝫ verum ſit: forte verum eſt. verbi gratia, vt intelligas: Pluit in illo loco: īterrogas hominem, et dicit pluiſſe: et ad negociū eius cōpetit vt dicat pluit: ſed putat non pluiſſe. periurus eſt. Intereſt quemadmodū verbum ꝓcedat ex aīo. Ream linguā[m] non facit niſi rea mens. Quia ergo mens huius non

¶ Sʒ aliud. ¶ Caſus. Reſpōdet hic Grat. allegatis dicens ꝙ ſi aliqs iurat de dolo.ſ.in cuius mēte eſt aliter facere ꝙ̄ iurat, ꝑiurus eſt. Sʒ ſi ſine dolo iurat, putans eſſe veruʒ qđ iurat, lʒ al'r eueniat ꝙ̄ iurat, piurus non reputabit̄. qđ ꝓbat exēplo Apl'i qui promiſit ſe iturum ad Corinthios: ⁊ tñ aliter fuit: ſed piur⁹ non fuit. qꝛ non fuit in dolo. Et ad hoc inducit ſequens ca.

Hoies. ¶ Caſus. Treſcaſus ſunt in hoc ca. Prim⁹ eſt cū quis putat verū eſſe qđ eſt falſum: ⁊ tñ incaute iurat. Secūdus eſt cū quis iurat ſciēter veꝝ eſſe qđ ſcit eſſe falſum. Terti⁹ eſt cū quis putat falſū eſſe qđ verū eſt: ⁊ tñ iurat eē veꝝ. Prim⁹ fallitur tm̄, ⁊ venial'r peccat. Scđs fallitur tm̄. Terti⁹ fallit aīo, ⁊ fallitur. et ita iſti duo mortaliter delinquunt.

Unde dic duo quoꝝ alteruʒ duo capita hʒ vt p exēpla pʒ que ſup ponit. vñ etiā ꝑmiſit' ſcit vel putat. Archi.

f ¶ Homies. Hic oſtendit tres modos periurij.

g ¶ Putat. Primum.

h ¶ Et temere. Jd eſt indiſcrete.

i ¶ Aut ſcit. Quod iurat.i.quod verum eſt.

k ¶ Que duo. Scilicet primum ⁊ ſecundū. ⁊ ſub ſecundo comprehendit ⁊ tertium.

l ¶ Uelit. qꝛ ipm peccare nemo per ſe vult: vt.xv.q°.j. (merito.

m ¶ Linguam. ſic.xv.q.vj.ca.j.

¶ Quia ergo ¶ Caſus. Concludit Grat. ex ſupradicto

ca. dicens. ꝙ licet iſte epiſcopus iurauerit falſum quod putabat eſſe verum: cum non fecerit ſcienter hoc, neq̄ negligenter: non eſt reus periurij iudicandus. Poſtea reſpondet obiectioni facte. §. in. §. item qui. oſtendens ꝙ non omnis qui falſum dicit, mentitur: ſicut nec omnis qui mentitur, dicit falſum. queſt. v. humane. et contra verum intellectum fit interpretatio. extra de poſtul. ad hec. circa finē. et potius conſiderandum eſt quid teſtator ſenſerit, q̄ ipſa vocis ſignificatio: vt. ff. de fund. inſtru. l. cum delanionis. §. aſinam. et hec vera ſunt niſi interpretatio a iure habeatur: vt. xx. qōne. ij. puella.

erat rea (neſciebat eñ falſum eſſe qđ iurauit eſſe verum) nec temere vel negligēter, ſed cū magna diligentia videbatur ſibi deprehendiſſe verū quod iurauit falſum: periurij reus nequaq̄ eſt iudicandus.

Item ꝙ dicit: q̇ falſum iurat mētitur: nō vniuerſaliter hoc intelligi debet. nō eñ oīs qui falſum dicit mētitur: ſicut nec oīs qui mētitur falſum dicit.

Unde Aug. in enchiridio.

Non eſt mentiri dicere falſum quod putat verum.

Is aūt qui mētitur, cōtra id qđ animo ſentit loquitur voluntate fallendi. Et vtiq̄ verba propterea inſtituta[a] ſunt, non vt per ea ſe inuicē homines fallant, ſed vt eis q̇ſq̄ in alteri⁹ notitiam cogitationes ſuas proferat. Uerbis ergo vti ad fallaciam, non ad qđ ſunt inſtituta, peccatū eſt. Non ideo vllū mēdaciū putandū eſt nō eſſe peccatum, q: poſſumus aliq̄n alicui ꝓdeſſe mētiēdo: poſſum⁹ eñ ⁊ furādo, ſi pauper cui palam datur ſentit commodum: ⁊ diues cui clam tollitur non ſentit incōmodum: nec ideo tale furtum[b] quiſq̄ dixerit peccatum nō eſſe. ⁊ .j. Nemo mētiēs iudicād⁹ eſt qui dicit falſum qđ putat verum: q: quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe ſed fallitur. Non itaq̄ mēdacij ſed aliquando temeritatis arguend⁹ eſt q̇ falſa incautus credit, ac pro veris habet: potiuſq̄ ecōtrario quantum eſt in ipſo, ille mentitur qui dicit tanq̄ verum qđ putat falſuz. quātum eñ ad animum[c] eius attinet: quia nō qđ ſentit hoc dicit: non verū dicit, q̄uis verum inueniatur eſſe qđ dicit. nec vllo modo liber eſt a mendacio qui ore neſciens verum loquitur, ſciens aūt volūtate mentitur. Non cōſideratis itaq̄ rebus ipſius de quib⁹ aliquid dicitur, ſed ſola intentione[d] dicentis, melior eſt qui neſciens falſum dicit, quoniā id verum putat: q̄ qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciēs verum eſſe quod dicit.

Item Gelaſius papa.

Non mētitur qui animum fallendi non habet.

Beatus Paulus apl'us non ideo (qđ abſit) fefelliſſe credēdus eſt, aut ſibi extitiſſe cōtrarius, q̄m cum ad hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione diuina[e] maioribus[f] occupatus ex cauſis implere non potuit qđ promiſit. quantū eñ ipſius voluntatis interfuit, hoc pronūciauit qđ re vera voluiſſet efficere. quātum eñ ad diuina ſecreta conſilij (que vt homo oīa non poterat)

Is aūt. ¶ Caſus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Auguſtinus quid ſit mentiri. In ſecūda oſtendit ꝙ quis mentiri non debet. nā verba nō ſunt ideo inſtituta vt homiēs ſe fallāt adinuicē: ſed vt quod quiſq̄ nouit, alteri dicat. vnde ſi quis aliter facit mentiendo ſcilicet peccat: etſi alteri per ſuum mēdaciuz proſit: ſicut aliquis furtum faciendo peccat etſi alteri per furtum proſit. In tertia oſtendit ꝙ duo ſunt genera mendaciorum. Unū eſt cum quis putat verum qđ eſt falſum. Secūdum eſt cū quis putat falſuz quod eſt verum: ⁊ iurat eſſe verū. primum nō ledit: ſecūdum ꝓ ledit. Secunda ibi: Et vtiq̄. Tertia ibi: Nemo mentiens. Sciens ſcilꝫ ſcienter. Neſciens verum, ⁊ tamē eſt verum.

a ¶ Inſtituta. ex hoc dicto Auguſtini ſeq̇tur ꝙ qui mentitur, nihil dicit: quia non dicit id quod vox ſignificat ſicut hic dicit. Aliud enim cogitat mente q̄ ore proferat. item id non dicit quod cogitat: quia vox illud non ſignificat. nec dicit illud quod vox ſignificat: quia illud non intēdit: ergo nihil dicit: vt. ff. de reb. dub. l. in ambiguo.

a ¶ Inſtituta. Semper ergo in priuilegijs vel in reſcriptis inteꝑtabuntur verba ad id ad quod inſtituta ſunt: vt hic. et. xxxvij. diſtinc. relatum. et ſemper ad communem intelligentiam ⁊c. extra de ſpōſa. ex literis. et. ff. de leg. iij. non aliter. Sed contra: plerūq̄ dum proprietas verborum attenditur, veritas ſenſus amittitur. extra de verborum ſignifica. propterea. nam potius mens attenditur, q̄ verba conſideranda ſunt: vt. j. ea.

b ¶ Furtuz. xiiij. q. v. forte.

c ¶ Ad animum. Argu. plus conſiderari animū vel opinionem q̄ factū vel veritatem: vt extra de biga. nuper. iij. q. vij. §. tria. j. q. j. ſi q̇s a ſimoniacis. xxxviij. diſt. ſedulo.

d ¶ Intentione. ſecus eſt in furto: quia licet aliquis credat inuito domino rem eius tractare: tamen non committit furtum ſi domino placet: vt inſtitu. de oblig. que ex deli. naſcū. §. placuit.

Beatus. ¶ Caſus. Gelaſi⁹ oſtendit in hoc ca. ꝙ non ideo dicitur quis fallere vel ſibi contrarius eſſe ꝙ non adimplet ſicut promiſit: cum per eum non ſtat quin adipleat qđ promiſit: ſed iuſta de cauſa. ⁊ hoc probat duobus exemplis: ſcilicet Pauli et Petri.

e ¶ Diuina. qua omnia vincula humana frangūtur. xix. qō. ij. due ſunt. et ſm quam diſpoſitionem eſt licituz quod al'as eſt illicituz: † vt. xiiij. queſtio. v. dixit. Et eſt argu. hic ꝙ in omni voto vel ſacramento intelliguntur huiuſmodi generales conditiones, ſi deus voluerit, ſi vixero, ſi potero: vt. j. e. ne quis. et. xxvij. queſtio. ij. §. cum ergo. et. ff. qui ſatiſdare cogantur. l. vlti. et etiam hec. ſi marito placuerit. xxxiij. q. v. noluit. Argu. contra. xxij. qō. vlti. capi. vlti. vbi de hoc notaui.

f ¶ Maioribus. Nota ꝙ ſecundum canones excuſatur quis a iuramento propter maiora negocia: ‡ vt extra de iureiuran. breui. et ca. querelam. ſecus ſecundum leges: quia difficultas preſtationis non reddit ſtipulationem inutilem: ‡ vt. ff. de verborum oblig. continuus. §. illud.

Opinio prefert' ꝟitati.

Mentiēs nihil dicit

Uerba an ſint ſemper attēdēda.

† ad h⁹ xxiij. q. iiij. ſi nō lꝫ. e x̄ de diuor. gaudemus.

‡ Adde hic Alexan. de ymo. in l. qđ te. circa ſi. ff. ſi certū pet. gloſ. et ibi Bal. in ca. j. de alienā. feu. ⁊ aliq̇d ꝑ Bar. in. l. pe. ff. de iureiurā. ꝑ Bal. in ca. j. §. porro. que fue. prima cauſa bene amit. et i ca. lꝫ ſi de feu. fue. contro. iter do. et agn̄.

‡ Sub. et tñ excuſat. ff. ꝟ do. nā his. ex ꝟ reſti. ſpo. olim. ij.

a ¶ Non lauabis. Nec Petrus fuit ſibi cõtrarius, nec domino: dominus enim voluit ex humilitate lauare pedes Petri: ſed Petrus ꝓpter reuerentiã noluit hoc: ſed reuerentia ꝛ humilitas ſibi nõ contrariantur. Item ſibi non fuit cõtrarius: qꝛ primo ꝓpter reuerentiã noluit: ſecundo ꝓpter obedientiam permiſit lauari. ꝛ obediẽtia nõ eſt cõtraria humilitati vel reuerẽtie. ſimilẽ ſuperficialem cõtrarietatẽ habes. viij. q. j. in ſcripturis. cum ſuis cõcordantijs.

Petr⁹ noluit ꝛ voluit pedes ſuos a xp̃o lauari.

¶ Ille ẜ. ¶ Hec eſt ſcd̃a pars. q. j. qua dicit ꝙ multũ intereſt in qb⁹ rebus mentiatur. et hoc ꝓbat per duo cap. Jo. de fan.

¶ Caſus. Concludit Gra. ex ſupradictis dicens ꝙ ille mentitur iurando qui ſcit falſum eſſe qđ iurat pro vero: qđ probat authoritate Aug. dicentis: Eſt enim ꝛc̃. Poſtea oſtendit ꝙ fallere ſemper eſt peccatũ: falli quãdoqꝫ nõ: ꝛ qñqꝫ minus peccatum eſt fallere q̃ȝ falli.

ij. ps.

b ¶ Mẽdacium. Stricte ſumitˀ hic mendaciũ. largius ſumitˀ, cũ dicitˀ, falſitas eſt veritatis imutatio: vt in auten. de fi. inſtru. et cau. in ꝓn. col. vj.

c ¶ Fallere. fallere aliquem in ꝯctu aliquo, minus peccatũ eſt q̃ȝ falli ab aliquo circa articulos fidei. in his em̃ que ſpectant ad fidem, non multum differũt inter ſe fallere et falli: vt. xvj. q. j. ſi cupis.

Fallere ꝛ falli qñqꝫ parum differt.

tuit: licet ſpũ dei plen⁹, agnoſcere) ſuperna pretermiſit diſpoſitione preuentus. Nec qꝛ beatus Petrus ap̃lus pro affectu diuine reuerẽtie ipſi domino reſpõdit: Non lauabis[a] mihi pedes in eternum, fefelliſſe (qđ abſit) aut in ſua putabitur minime cõſtituiſſe ſententia, quia mox eidẽ diuine võlũtati ceſſerit: et quod ſe dixerat nõ eſſe facturũ: cauſis adſtrictus hũane ſalutis paſſus eſt volũtate prona faciendũ.

Ille ergo falſum iurãdo mẽtitˀ q̇ ſcit falſum eſſe quod iurat. Eſt enim mẽdacium[b] (vt Auguſti. ait) falſa ſignificatio vocis cum volũtate fallendi. Sed cũ fallere[c] ſemper ſit voluntatis: falli autem vel infirmitatis vel temeritatis: grauius autem ſit quod ex volũtate q̃ȝ quod ex temeritate vl̃ infirmitate procedit: aliquando contingit falli vel nullum vel minimum eſſe peccatum, aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione minus eſſe fallere q̃ȝ falli.

Unde idem Auguſti. in enchiridio.

¶ Falli in his que ad fidẽ nõ pertinent, aut paruũ aut nullum eſt peccatum.

IN quibus rebus[d] nihil intereſt ad capeſſendum regnũ dei vtrum credantur an non, et vtrum vera putentur an falſa, in his errare, et aliud[e] pro alio putare non eſt arbitrandũ eſſe peccatum: aut ſi eſt, minimũ eſſe atqꝫ leuiſſimum.

Idem in eodem.

¶ In his que ad fidem pertinent, grauius eſt falli q̃ȝ alios decipere.

IN ipſarũ conſideratione rerum que dicũtur[f] tãtũ intereſt: (qꝛ ſiue q̇s fallatur[g], ſiue mentiatur: vtcũqꝫ[h] falli q̃ȝ mentiri minus eſt malum) quantũ pertinet ad hoĩs volũtatem: tñ longe tolerabilius eſt in his que a religione fidei ſeiuncta ſunt[i], mentiri: q̃ȝ in his ſine quoꝝ fide vel notitia de⁹ coli nõ põt nec falli.

Itẽ quod đr: perdes oẽs qui loquũtur mẽdacium: non de omni mẽdacio intelligendum eſt. Sunt em̃ quedã mẽdacia in quib⁹ etſi ſit aliqua culpa, nõ tñ damnabilia ſunt, immo non tanq̃ȝ mendacia habẽda ſunt. Sũt et alia mẽdacia que ſunt grauioris culpe: de q̇bus intelligitur: Perdes oẽs qui loquũtur mendacium. Ut autem appareat que mendacia ſunt venialia, et que damnabilia: diſtinguendũ eſt quot ſint genera mendacij.

De quibus Auguſt. ſcribit in lib. de mendacio.

¶ Quot ſunt gñ͂a mendacij.

PRimũ eſt capitale mẽdacium ꝛ lõge fugiendum, quod fit in doctrina re-

IN ipſarum. ¶ Caſus. De duobus fuit ab Auguſtino queſitum. Primum fuit, an in contractibus, vel rebus ad corpus pertinentibus ſit minus malum falli q̃ȝ fallere. et reſpondet ꝙ ſic. Secundum fuit, an ſit maius malum falli in articulis fidei q̃ȝ fallere in rebus temporalibus. ꝛ reſpondet ꝙ ſic.

f ¶ Que dicunt. Et non credũtur, ſicut in contractibus.

g ¶ Fallatur. ſiue per negligentiã ſiue non.

h ¶ Utcunqꝫ. id eſt qualitercunqꝫ.

i ¶ Seiũcta ſunt. quaſi dicat minus malum eſt fallere in contractibus q̃ȝ falli in fide. et ſic ubi nõ obſtat. xvj. q. j. cunqꝫ. ſi cupis.

¶ Item quod đr. ¶ Hec eſt tertia ps queſtionis in qua ponit diſtinctionem inter peccata mortalia et venialia. et hoc probat per cap. Augu. Joan. de fan. iij. ps.

¶ Caſus. Reſpondet Gratianus hic obiectioni facte ſupra. ẜ. itẽ qui. vbi dictũ eſt: Perdes omnes qui loquũtur mendacium. et dicit ꝙ quedã peccata ſunt venialia, et quedam mortalia: de quibus mortalibus intelligitur: Perdes omnes qui loquũtur mẽdacium. Ut autem appareat que peccata ſint venialia et que mortalia videndum eſt quot ſunt genera mendaciorũ. et ad hoc inducit ſequẽs capitulum.

IN quibus. ¶ Caſus. Dicitur in hoc capi. ꝙ in his rebus que non nocent vel proſunt ad vitam eternã capeſſendam, credere vel non credere veras vel falſas putare non eſt dicendum eſſe peccatum: vel ſi eſt peccatum, minimum eſt.

d ¶ Rebus. Sicut hoc, an planete moueantur contra firmamentum vel cum ipſo: an homo et non homo eandem ſpeciem ſignificant.

e ¶ Aliud. Nota definitionem erroris: vt. xxxviij. diſt. quãnis, et ca. ſedulo.

PRimũ. ¶ Caſus. Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur ꝙ octo ſunt genera mendaciorum: et ponit Auguſtinus exemplum de quolibet: quorum quinqꝫ ſunt grauia, tria vero leuia. In ſecunda parte oſtendit ꝙ in nullo genere mendaciorum eſt mentiendum: et ponit cauſas quare. In tertia parte oſtendit ꝙ quanto quis recedit a primo mendacio, tanto minus peccat. Secunda pars incipit ibi: Non eſt igitur mendacium. Tertia pars incipit ibi: In his autem.

ligionis[a],ad quod mēdacium nulla cōditione[b] quiuis debet adduci. Secundum, vt ſi aliquem ledat iniuſte: quod tale eſt vt nulli proſit[c],et obſit alicui. Tertiū,qd prodeſt alteri, ita vt obſit[d] alteri,quāuis non ad immunditiā[e] obſit corporalem. Quartum,ſola mētiendi, fallendiq libidine:qd mirum mēdacium eſt[f]. Quintū,quod fit placēdi[g] cupiditate de ſuaui eloquio. His omnib[h] penitus euitatis atq reiectis: ſequitur ſextū genus,qd nulli obeſt et prodeſt alicui: velut ſi quiſpiā pecuniam alicuius iniuſte[i] tollēdam ſciens,vbi ſcit neſcire ſe mentiat. Septimum[k],genus mēdacij eſt qd et nulli obeſt et pdeſt alicui:veluti ſi nolens hominē ad mortem queſitum pdere,mentiatur. Octauum,genus mēdacij eſt quod et nulli[l] obeſt,et ad hoc prodeſt vt ab immundicia[m] corporali aliquem tueat. ¶ Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis: quia magnū ſcel9 eſt et primum genus deteſtabilis mendacij. Non eſt igitur mentiendum ſecundo genere,quia nulli facienda iniuria eſt. Non eſt mētiendum tertio genere, quia nulli cum alteri9[n] iniuria eſt conſulendum. Non eſt mentiendum quarto genere propter mendacij libidinē que per ſeipſam vitioſa eſt. Non eſt mētiendū quinto genere,quia nec ipſa veritas placendi[o] cauſa hominibus enuncianda eſt, quanto minus mēdacium: qd per ſeipſum,quia mendacium eſt,vtiq turpe eſt. Non eſt mētiendum ſexto genere: neq enim recte teſtimonij veritas pro cuiuſcunq temporali commodo ac ſalute corrumpitur: ad ſempiternam[p] vero ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mēdacio. Neq ſeptimo genere mentiēdū eſt,nō enim cuiuſq cōmoditas aut ſal9 tēporalis perficiēde[q] fidei preferēda eſt:nec ſe quiſq in recte factis[r] noſtris tam male moueri ſentiat,vt fiat etiā animo deterior longeq a pietate remotior. Nec octauo genere mentiēdum eſt,quia et in bonis[ſ] caſtitas anime pudicitie corporis prefertur[t]:et in malis quod ipſi fecimus,eo quod fieri ſinimus,nobis damnabilius[v] eſt. ¶ In his autem octo generibus,tanto quiſq minus peccat cum mentitur,quanto magis a primo recedit[x]. Quiſqs autem eſſe aliquod genus mēdacij qd peccatum non ſit,putauerit: decipiet ſemetipſum turpiter,cum honeſtum ſe deceptorem arbitretur aliorum.

a ¶ Religionis. Sicut Jeſum non eſſe paſſum,vel non eſſe natum de virgine.j.q.iiij.§.notandum.

b ¶ Cōditione. Potius enim debet omnia mala pati,q tali malo conſentire.xxxij.q.v.ita ne.

c ¶ Ut nulli proſit. Ut eſt mendacium detractoris vel falſi teſtis in cauſa criminali.ſimile dicit lex,non eſt ferēdus qui vult obeſſe, et non prodeſſe: vt.ff. de rei vendi. in fundo.

d ¶ Ut obſit. Ut mendaciū teſtis in cauſa pecuniaria.

e ¶ Immundiciam. Tūc enī magis obeſſet.

f ¶ Mirum mendaciū eſt. quaſi dicat,miruz eſt q ita vult aliqs mentiri vbi nulla vertitur vtilitas.quidam tamen habēt merū mendacium.

g ¶ Placēdi. Qd faciūt adulatores ad hoc vt placeāt: vt.xlvj. diſtin. ſunt nōnulli. tn̄ adulatio quādoq eſt veniale peccatum: vt xxv.di.§.al's ea.

h ¶ His omnib9. q.d.pcedētia quinq ſunt mortalia:et ſequentia ſunt venialia.

i ¶ Iniuſte. ſec9 ſi iuſte: vt ſi fecerit auctē iudicis.

k ¶ Septimum. In hoc differt ſeptimum a ſexto: q: illud prodeſt ad vitandum periculuz perſone: ſed iſtud ad euitandū periculum damni.

l ¶ Et nulli. Hic dicit q nulli obeſt, et tn̄ obeſt ei q̄ mentit. Et ſic eſt argu. q ipſa perſona de qua fit ſermo,vel ad quā fit.ſermo nō includit in generali ſermone. Simile.ff.cōmunia predio. quicquid venditor.argu.contra.xxvj.diſt.deinde.et.ff.de pig.paulus.§.vl. vbi dicitur q ſi ſeruus obligauerit oīa bona domini ſui,ipſe intelligitur obligari.

m ¶ Ut ab immunditia. Ut ſi volenti cōtrahere cū ſoluta,dicā eam eſſe coniugatam:et pdeſt ei iſtud ad conſeruandam pudicitiam. Et nota q hec tria mendacia in hoc conueniunt, q per ea alicui prodeſt mentiens: ſed nulli obeſt. Sed differunt in hoc q vnum prodeſt ad euadendum damnum rerū: aliud ad euitandū periculū vite:tertium ad pudicitiam conſeruandam.

n ¶ Cum alterius. Sic.xiiij. queſt.v.deniq.xj.qōe.iij. ſi quis vero.periculoſa eſt enim talis compenſatio.xiiij. diſt.quod ait. Poteſt tamen ſibi aliquis conſulere cū alterius iniuria:dum tamen non eo propoſito faciat vt alij noceat:ſed tm̄ vt ſibi proſit: vt.ff.de aqua plu.arcen.l.j. §.deniq. nec tunc facit iniuriam,cum ſuo iure vtitur: vt ex de elec. cum eccleſia.et ex de appel.bone.

o ¶ Placēdi.adulatiōis cauſa. et eſt ſimile.xxxij.qō.iiij. obijcimur.xcij. diſ. cantantes.

p ¶ Ad ſempiternam. Sed qualiter poteſt aliquis ad eternam ſalutem duci per peccatum? Reſpond. indirecte: vt ſi monachus dicat regulam ſuam eſſe dulcem,et per tale mēdaciū lucretur aliquem chriſto.et eſt ſimile.j.q.ij. q pio xlv.diſt. de iudeis. et ſic patet q null9 debet mētiri vt ali9 periculum corpori vel rerum euitet. xiiij.diſtin.qd ait, et.j.e.faciat.

q ¶ Perficiende. Id eſt ſalutē alteri9 nemo dz preferre pprie fidei.

r ¶ Factis.q.di. lz nos ſancimus q nemo dz mentiri p vita alteri9:nō ideo aliqs ita crudelis vl'impius ſit q nō defendat talem facto,licet verbo non poſſit defendere.

ſ ¶ Qz et in bonis .i.inter bona.

t ¶ Prefertur. vt xxxij.queſt.v.tolerabilius.

v ¶ Dānabilius. electiue ponit:et eſt ſenſus malū qd facimus.ſ.mendacium,eſt nobis dānabile.ſed qd ſinim9 fieri homicidiū nobis non eſt dānabile.

x ¶ Recedit. Nō videt hoc verū: q: min9 peccat ſeptimo genere mendacij q octauo: q: mai9 malū vitat p ſeptimū mēdaciū q per octauū. Ad hoc dico q receſſ9 iſte nō cōſiderat ſm ordinē mēdaciorū,quē hic enumerat:ſz poti9 cōſiderat circa qualitatē primi mēdacij. Nā primū mendaciū cōſiſtit in religione:quod maximū eſt. vnde eſt maximum peccatum ſic in hoc mentiri. Quanto ergo magis receditur a religione,tanto eſt minus peccatum. Uel dicas q tria vltima peccata non differunt inter ſe niſi ſecundum qualitatem facti.et ita non reputat iſta tria mēdacia pro diuerſis. Joan.

Unde dic q h appellat religionem fidē articulorū q religamur deo.

merū

et tūc exponitur merū.i.ſine aliq vtilitate.

Cōc. l.ij.§.ſi qs a pncipe.ff. ne q̄d in lo.pu. et l.ex facto.ff. d vulg.et pub. Perſona loqn tis non icludit in gnali ſermone.

Cōſulere ſibi pōt qs cū alterius iniuria.

Mēdacio ducitur qs ad eternā ſalutem.

H9 verū intellige vbi nō poſſum9 p hibere. al's ſec9 vt.xxiij. q.iij. nō inferenda.et.c. vl.ij.q. vij.negligere. ex d ſē. ex. cōtra et li.vj. e.ti.dilecto. vbi eſt expreſſū: et.lxxxiij di.c.j.et ita ſentit h. h. q em cū pōt malo non obuiat cōſentit, cōſentientē ſo et facientē par pena conſtringit. ij.qōe.j. notum. de offic. dele.c.j. Archi.

Item Aug. de verbis apl'i.

Non licet alicui cauſa humilitatis mentiri.

CUm humilitatis [a] cauſa mentiris, ſi non eras peccator anteꝗ̃ mētireris, mētiendo efficeris qḋ euitaras. Ueritas autē ipſa in te nō eſt, niſi ita te dixeris peccatorem vt etiam eſſe cognoſcas: veritas autē ipſa eſt, vt quod eſt, dicas: nam quomodo eſt humilitas vbi regnat falſitas [b]?

Item Gregorius.

De eodem.

INcauti ſunt hoïes qui mendacio ſe illaqueāt.

Item Aug. ſuper Joannem.

Non licet alicui mentiri, vt arrogantia vitetur.

NOn ita caueaſ arrogātia, vt v'itas relinquaſ.

Idem in enchiridio.

Non omne mendaciū eque peccatum eſt.

MIhi autē non abſurde videtur omne quidem mēdacium eſſe peccatum: ſed multum intereſt quo animo, ⁊ de quib' reb' [c] quiſq; mentiatur. non eñ ita peccat qui conſulendi [d], quomodo ille qui nocēdi volūtate mētitur: nec tantum nocet qui viatorē mētiendo i aduerſum iter mittit, quātum is qui viam vite mendacio fallente deprauat.

Item Aug. in lib. de cōflictu vitiorum atq; virtutum.

Non eſt aliquo modo quilibet decipiendus.

NEc artificioſo [e] mendacio, nec ſimplici verbo oportet queꝗ̃ decipere: quia quomodolibet mētitur [f] quis, occidit animam.

Item Aug. in. v. pſalmo.

Pro temporali vita alicui' perfectus mentiri non debet.

NE quis arbitretur perfectum ⁊ ſpiritualē hominem pro iſta temporali vita, morte cuius ſua vel alterius non occiditur [g] anima,

CUm humilitatis. hec eſt. iij. pars. q. in qua ꝓbat per. xij. authoritates ſanctorum ꝙ in nullo caſu ſit mentiendū: tamen qui iocoſe mentiſ, cū decipere nō intēdit, vel cauſa pietatis, min' peccat. Jo. de fan.

Caſus. Dicitur hic ꝙ nemo debet cauſa humilitatis mentiri: q; qui peccator non erat, efficiſ peccator: q; veritas non eſt in eo nec poteſt eſſe in eo humilitas vbi regnat falſitas. ſeq. cap. patet.

iiij. ps.

a Cū humilitatis. ſed nonne bonarum mentiū eſt ibi recognoſcere culpam vbi culpa non eſt: vt. ſ. diſt. v. ad eius? Reſpō. in genere poteſt q̃s dicere ſe eſſe peccatorem: q; nemo ſine crimie viuit: vt. xxv diſ. §. criminis. ⁊ recognoſcendo in ſe culpā eſſe, nō peccat: dummodo hoc credat verum eſſe quod dicit. xl. diſt. ante omnia. et. ij. queſti. vij. ꝗ̃ꝗ̃. ſed ſpecialiter dicendo aliquod peccatum de ſe cuius contrarium eſt verū: mortaliter peccat. Sed obijcitur de ſacerdote qui omnia crimina ſpecialiter de ſe confitetur. Sed dic ꝙ illud facit in perſona eccleſie. nullum enim vitium eſt quod non reperiatur in aliquo membro eccleſie. vel dic vt dicit Auguſt. ꝙ in vno peccato multa peccata poſſunt notari. cū enim quis peccat mortaliter, committit homicidium, occidendo animam ſuam: cōittit furtum, quia ſe ſubtrahit deo. adulterium, quia recedit a deo, et fornicatur cum diabolo. periurium, quia fidē promiſſam in baptiſmo, non ſeruat. Et dicit ꝙ in omnibus vitijs in quibus miſer homo peccare poteſt ⁊c. ibi comprehenduntur genera ſingulorum, non ſingula generum. tres enim ſunt modi peccandi. ſcilicet delectatione, conſenſu, et opere. j. de pe. diſtin. ij. ſicut.

Pctōrē ſe dicēs vtrum peccet.

Pctm̄ vnū cōmittēs multa ꝯmittit.

b Falſitas. quia duo contraria non poſſunt eſſe in vno ſubiecto: vt. xxxij. q. j. cum renunciatur.

MIhi autē. ¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ quis peccat mentiēdo quolibet genere mendacij: minus tamen peccat qui cauſa conſulendi mentitur, ꝗ̃ qui cauſa nocendi. Et ſimiliter min' peccat qui viatorem in aduerſum iter tranſmittit, ꝗ̃ qui viam vite per mendacium deprauat. Seq. ca. planum eſt.

c Reb'. maius eñ eſt mentiri de deo, ꝗ̃ de hoïe.

d Qui cōſulendi. ratione conſilij nemo peccat vel obligatur, dummodo non ſit fraudulentum: vt. ff. de regu. iur. conſilij. ⁊ vbi alias non erat facturus ille cui conſulitur: vt. ff. mandati. ſi remunerandi. §. ſi tibi mandauero. quandoq; tamen tenetur plus conſulens ꝗ̃ faciens: vt. lxxxvj. diſtin. tanta.

Cōſiliū neminē obligat.

e NEc artificioſo. Ut ſi hec modo dicat, iſte equus neſcit ſcandere arborem: intendēs ꝙ neſciat ire ſuper pontē. [*] ⁊ vbicūq; aliquis obſcurè vel ambigue loquitur: vt. ff. de iure fiſc. ita fidei.

[*] Ut. ff. de pac. l. veteribus.

f Mentitur. vt ledat aliquē. ſecus ſi iocoſe mentiaſ: vt. j. c. proxi. Quid ergo dicis de abraham? nonne mentitus eſt, cum aliud gereret in animo, vt. j. eo. §. abrahā? Itē quid de paulo qui dixit. Neſciui q; princeps eſſet, cum ſciret? vt. xxiij. qōe. j. paratus. Item quid de mendacio Jehu q̃ aliud in animo gerebat: vt infra. e. vtilem? Ad hoc dicendum eſt ꝙ abraham myſtico intellectu verū dixit, oſtendens patrem ⁊ filiū in fine temporū reuerſurum ad iudeos cum omnes reuertentur ad ipſum. Paul' per illa verba predixit deſtructionem regni iudeorum futurā veniēte chriſto. Item Jehu non fuit mētitus, ſed ironice locutus eſt. Uel dic ꝙ inſpiratione diuina hoc dixerunt: vt extra de diuor. gaudemus.

Abrahā paulus ⁊ iehu an fuerint mendacij experti.

NE quis. ¶ Caſus. Hoc cā. diuiditur in tres partes. In prima parte loquiſ de perfecto qui firmum ꝓpoſitū hʒ de nō mentiēdo: hic mortaliter delinquit ſi pro alio mentiaſ. ⁊ ideo ſi nō vult verū dicere, taceat: ne dicēdo veritatē proximū ledat. In ſcḋa parte ponit duo genera mendacioꝝ. vnum qḋ fit cauſa ioci, ⁊ aliud quod fit cauſa cōſultationis: in quib' ſi imperfect' mentiſ vel forte etiā perfectus, venialiter delinquit. In tertia parte dicitur ꝙ non debet mendax reputari qui gladium ſibi cōmodatum promiſit alicui ſe redditurū quando petierit, et poſtea non reddet ei ſi petierit cū factus fuerit furioſus, ne ſe vel alium interimat. Scḋa pars incipit ibi: Duo vero. Tertia ibi: Illud vero.

g Nō occidiſ. videſ ergo ꝙ perfect' homo [†] mortaliter peccat mentiēdo ꝓ vita alterius. et ſic erit deterioris conditionis perfectus ꝗ̃ imperfectus. Ad qḋ notādum ꝙ triplex eſt genus mendacij. Malignitatis qḋ fit cauſa decipiendi: et illud omnibus eſt mortale peccatum. Iocoſitatis, vbi nemo lediſ. et illud nulli eſt mortale pctm̄. Benignitatis ſiue pietatis, qḋ fit ꝓ ſalute alicuius ⁊ de illo dr ꝙ ſit mortale perfectis, veniale imperfectis. Sʒ quare nō eſt mortale poti' illud pctm̄ qḋ fit ioco, ⁊ per quod nulli ꝓſunt, ꝗ̃ illud per qḋ ꝓſunt alicui? Rn̄deo ꝙ illud

[†] Nota ꝙ multiplex ē pfectio ſcʒ pfectio ſufficiētie ordinis ꝑlationis: religionis et alie q̄dam ſicut diſtingūt theologi. ſm ro.

Mēdaciū eſt triplex nec eſt ſemper mortale.

non ſit ex animo, ſed iſtud ſic. et per illud intendit decipere, per iſtud non. Et intelligas hic perfectum ſolum illum qui ex toto renunciauit omnibus pompis ſeculi: qui ſi decederet, ſtatim ſaluaretur. Sed cum nullus debeat peccare venialiter ad hoc vt alter liberetur a morte: vt. ſ. ea. primū. qualiter ſ. reſpondebit ille a q̄ queritur ab hoſte, eſt talis in hac domo? ſi tacet, preſumit eum eſſe in domo. ſi autē fatetur, reus erit homicidij. Reſpondeo. tacere poteſt: et licet alter preſumat malū ex taciturnitate, hoc ei nō imputatur. abſit enim vt ea que bona et licita facimus &c. vt. xxiij. q. v. de occidēdis. vel per equiuocationē caute deludat interrogātem, dicendo: nō eſt hic, id eſt non comedit hic: ſicut Abrahā fecit. j. ea. queritur. hoſtem em̄ caute poſſumus deludere. xliij. diſtin. in mandatis. non obſtat. xj. q̄ō. iij. quiſquis metu. vbi dr̄ q̄ veritatem occultare idem eſt q̄d dicere falſum: ſz illd̄ verū eſt i teſte q̄ aſſumpſit officium teſtificandi. Item nō obſtat. xxv. q. ij. p̄ſcriptiōe. quia obtinet circa iudicia.

Alia exēpla plura habes. j. e. §. abrahā vſqꝫ ad finē q̄ō nis ſm̄ Ray.

a Nonnullam. quia facit vt conſulat proximo.

b Duplex. ſ. xj. q. iij. anteceſſor.

c Furēs. ergo ſemper ſubintelligitur hec conditio, ſi res i eodē ſtatu manſerit: vt. ff. de ſolu. cū q̄s. in prin. ex̄ de iureiur. quēadmodum. Et eſt hic argu. q̄ per nouum caſum, nouū datur auxiliū: vt ex̄ de offic. deleg. inſinuante. ff. de interrog. act. de etate. Item argu. eſt hic q̄ verba generalia nō extēdunt ad ea de q̄bꝰ nō eſt dictū vel cogitatū: vt. ſ. e. beatus. xj. q. iij. anteceſſor. et ff. de tranſact. cū aq̄liana, et ex̄ de deci. ex multiplici. et ex̄ de reſti. ſpo. audita &c.

debere mentiri: quoniā aliud eſt mentiri, aliud eſt verum occultare. ſiquidem aliud eſt falſum dicere, aliud verū tacere: vt ſi q̄s forte nō velit ad iſtā viſibilem mortē hoīem ꝑdere, paratus eſſe debet verum occultare, non falſum dicere: vt neqꝫ mentiatur: nec occidat animam ſuā ꝓ corpore alterius.

Duo vero ſunt genera mēdaciorum in quibus non eſt magna culpa: ſed tamen nō ſunt ſine culpa: cum aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur. Illud autem primum in iocando, ideo non eſt perniciosum quia non fallit. nouit em̄ ille cui dicitur: cauſa iocandi fuiſſe dictum. ſcd̄m autē ideo minus eſt quia retinet nōnullam[a] beneuolētiam. Illud vero q̄d non habet duplex[b] cor, nec mendaciū quidē dicendū eſt. Vbi gr̄a. tanqꝫ ſi cui gladiꝰ cōmēdetur: et ꝑmittat ſe redditurum cū ille q̄ cōmendauerit popoſcerit: ſi forte gladiū ſuum repetat furēs[c]: manifeſtum eſt nō eſſe reddendum: ne vel ſe occidat vel alium: donec ei ſanitas reſtituatur. hic ideo non habet duplex cor: q̄ ille cui commendatus eſt gladius, cum promittebat ſe redditurum poſcenti: non cogitabat furentem poſſe repetere. manifeſtū eſt non eſſe culpandum. Aliquando verum tacere, falſum autē dicere, non inuenitur ſanctis conceſſum.

Idem in libro de mendacio.

Noſtro peccato alterius ſaluti conſulere non debemus.

Faciat homo etiam ꝑ temporali ſalute hoīm q̄d poteſt[d]: cū aūt ad hoc ventū fuerit: vt tali ſaluti niſi peccando cōſulere nō poſſit: iam ſe exiſtimet non habere q̄d faciat: quoniā id reliquum[e] eſſe proſpexerit q̄d recte faciat.

Itē Iſidorus in ſynonymis

De eodem.

Omne genꝰ mēdacij ſūmopere fuge: nec caſu nec ſtudio loq̄ris falſum: nec vt p̄ſtes[f], mētiri ſtudeas: nec qualibet fallacia vitā alicuius defendas. caue mēdacium in oībus. Itē Aug. De eodem.

Si quis ad te confugerit, qui de mēdacio tuo poſſit a morte liberari: non es mētiturus. Os em̄ q̄d mentitur occidit aīam. cū ergo mentiendo vita eterna amittitur, nunqꝫ pro cuiuſqꝫ vita temporali mentiendum eſt.

Item Auguſt. in lib. queſtionum Geneſis. cap. xlv.

Non reputantur mēdacia cum ea que nō ſunt, ioco dr̄r.

Quod aūt ait fratribus ſuis Ioſeph. Neſciebatis q̄ nō eſt in augurio homo qualis ego? De hoc augurio etiam mādauit eis dicendum per hoīem: q̄d ſibi velit, queri ſolet. At q̄ nō ſerio, ſed ioco dictū eſt, vt exitus[g] docuit: non eſt habēdum mēdacium. mendacia em̄ a mendacibus ſerio aguntur, nō ioco. Cū autē que nō ſunt tāqꝫ ſint ioco dicunt, non deputantur mēdacia. Sed in veteri teſtamento multa permittebātur

Faciat. Caſus. Dicitur hic q̄ quilibet debet defendere ſalutem hominum corporalem, dummodo hoc faciat ſine mendacio vel peccato: quia tunc id ſolū reſtat ſibi q̄ recte faciat, id eſt ſine peccato. Reliquū, id eſt relictum ſibi reſtare licite faciendum.

d Quod poteſt. Ex hoc cap. habes q̄ ſolum illud dicimur poſſe facere quod iuſte facere poſſumꝰ. q̄nqꝫ hec dictio poſſe, ſimul denotat potētiam iuris vel facti: vt extra de reſcrip. ſciſcitatus. quādoqꝫ potentiā facti tantum: vt. viij. q̄ōe. j. moyſes. q̄nqꝫ refert ad honeſtatē de peni. diſ. ij. charitas. ff. de cōdi. inſtitu. filiꝰ. q̄nqꝫ ad commoditatem. ff. de verbo. ſigni. nepos proculo.

Ex iſto tex. infert q̄ actꝰ reſoluitur i potentiā. con cor. tex. in. l. iij. §. ſi q̄s ff. d̄ ſtatu. et. l. j. ff. de lega. ij.

e Id reliquum eſſe. id eſt ſolum ſibi eſſe relictum.

Conſueuit dici q̄ q̄tuor modis dr̄ aliq̄d poſſe fieri ſcilꝫ facultate nature iuris ꝑmiſſiōe vite merito officij debito d̄ hoc no. Innocē. ex̄ de conceſ. preben. accedēs.

Omne genus. Caſus. Dicitur hic q̄ non debet aliquis aliquo gn̄e mendacij mentiri: nec per mēdacium vitam alicuius defendere.

f Ut preſtes. i. vt proſis. Io.

Quod autem Caſꝰ Queſitum fuit ab Augu. an mendacium q̄d iocoſe dicitur, ſit habendū pro mendacio. Et reſpond. q̄ non: quia non ſerio vt alium fallat dr̄, ſed ioco: et probat exēplo Ioſeph qui iocoſe fratribꝰ ſuis mentitus eſt: non vt eos fallat. Per hominē, id eſt diſpenſatorē ſuū q̄ inſecutus fuit eos et reduxit eos. Exitus, id eſt finis.

g Ut exitꝰ. Argu. q̄ per cōſequētia probantur precedētia: vt. xxxiij. q. j. ca. j. et. j. q. j. cōſtat. ff. de actio. et obliga. obligationum.

Sed in veteri teſtamēto. Caſus. Supra in proximo capi. dictum eſt q̄ iocoſum mendacium non eſt habendum pro mēdacio. Nūc vero dicit q̄ hoc obtinuit in ve=

teri teſtamento, vbi multa permittebãtur: que hodie facere non licet. et hoc probat per ſeq. cap.

S I quis per vetus. ¶ Caſus. Quidam dicebãt licere ſibi mentiri ad inſtar holm veteris teſtamenti. Aug. vero cõtra eos oſtẽdit ꝙ ſi eorum exemplis ſuum volunt tueri mendacium, pari ratione debent dicere ſibi licere aliena bona rapere, et proprias vlciſci iniurias ſicut tũc temporis conſtabat eſſe permiſſum. que ſi qs hodie faciat, penam patietur a dño: qui prohibuit talia. Poſtpoſita vmbra ſignificationis, id eſt poſtpoſitis legalibus et ceremonialibꝰ Chriſtum ꝛ iuſtitiã noui teſtamẽti ſignificantibus.

a ¶ Raptũ. rapinam cõmiſerunt filij iſrael. xxiiij. qõ. v. dixit. Et eſt hic argu. ꝙ vno prohibito ꝓhibita ſunt omnia ſimilia: vt. ſ. diſtinct. iiij. deniqȝ. in fi. et extra de cõſti. tranſlato.

b ¶ Iniurie. tunc licuit propria authoritate vlciſci iniurias: vt. xxiij. qõ. iiij. cum in lege. et. q. v. ſi audieris. hodie non licet: vt xxiij. qõe. iiij. inter. et. q. v. de occidendis.

c ¶ Inſequitur. cũ dicit: Mihi vindictam, et ego retribuam. ꝛ cum dixit: Si qs percuſſerit te in vna maxilla, prebe ei ꝛ aliam. xxiij. q. j. in princ. Joan.

quorum exẽplis hodie vti nõ licet. Unde Gregorius.

¶ Veterum exemplo mentiri non licet.

S I quis per vetus teſtamẽtum vult ſuum tueri mendacium, quia minus illic quibuſdam fortaſſe nocuerit: dicat, neceſſe eſt rerũ alienarum raptum[a], retributionẽ iniurie[b], q̃ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe: q̃ oĩa cũctis liquet q̃ꝫta aiaduerſione veritas inſequitur[c]: que nobis iam ſignificationis ſue vmbra poſtpoſita, in vera carne declaratur. Idem.

¶ Obſtetrices de pietate remunerate, de mendacio ſunt punite.

S I q̃libet culpa ſequenti ſolet pia operatione purgari: quãto magis hec facile abſtergitur quã mater boni operis pietas ipſa comitatur? Nõnulli vero ex obſtetricum fallacia conãtur aſſerere hoc mendacij genus non eſſe pctm̃: maxime qꝛ de illis mentientibus ſcriptũ eſt ꝙ edificauit eis dñs domos. in qua magis recõpenſatione cognoſcit̃ quid mẽdacij culpa mereat̃[d]. nam benignitatis earum merces[e] que eis in eterna[f] potuit[g] vita retribui, premiſſa culpa mendacij in terrenam eſt recompenſationem declinata.

A braham quoqȝ loquens ad pueros ſuos, ait: Sedete hic cum aſino: ego et puer illuc vſqȝ pertranſibimus: et cum adorauerimus, reuertemur ad vos. licet aliud ſe facturum deliberaret: tamẽ excuſat̃ a mendacio. Unde Ambroſius in lib. de patriarchis.

P rophetauit Abrahã quod ignorabat. ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio: ſed dominus per os eius locutus eſt quod parabat[h]. captioſe[i] autem loquebatur cum ſeruulis: ne cognito negocio aut impediret eum aliquis, aut gemitu obſtreperet aut fletu.

Q uandoqȝ aliquid iubendo ſignificamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus: ſed experimentum obedientie querimus: ſicut Abraham a deo tentatus legitur, cum iuſſus eſt immolare filium: quem dominus nolebat ab eo occidi. Unde in eodem libro idem Ambroſius.

S I quelibet. ¶ Caſus. Quidam dicebant ꝙ ſi quis mentitur pro vita alicuius, non eſt peccatum: immo bonum eſt et meritorium. ꝛ hoc probat exemplo obſtetricum: quibus mentientibus pro vita iudeorum, dominus eis domos edificauit. Sed Auguſtinus ꝯtra eos oſtẽdit ꝙ pro vita alicuius mentiri peccatum eſt: tamen ſi alia peccata per penitentiam ſequentem deleantur, hoc multo facilius deletur: nec ille obſtetrices propter mendacium meruerũt: immo demeruerũt: qꝛ quod potuit in eterna vita eis retribui, eſt in terrenam recõpenſationem declinatum.

d ¶ Mereatur. id eſt demereatur.

e ¶ Merces. Argu. aliquem conſequi penam et premium ex eodẽ facto: ſicut miles qui mittitur cauſa ignominie, liberatur a ſacramento, et eſt contra. id. ff. de neg. geſt. ſiue. ꝛ. xvj. q. j. legi.

f ¶ Eterna. Vides ergo ꝙ ſi aliquis proſperitatem habet in hac vita, per hoc aufertur ei ſpes eterne vite: vt de pe. diſt. iij. quid ergo turbamur. Item ex iſto loco videtur ꝙ iſte mulieres que mentite fuerunt pro ſalute alterius peccauerunt mortaliter: qꝛ ꝓ veniali peccato nullus priuat̃ eterna ſalute. Aug. tamẽ dicit eas venialiter peccaſſe. Sed vt patet in gloſa Greg. ſuper Exo. vnde ſumptuȝ eſt illud ca. iſte mulieres bis fuerũt mẽtite. Primo promiſerunt Pharaoni ꝙ omes maſculos interficerent: ſed tunc habebant in ꝓpoſito ꝙ non interficerẽt. illd peccatum fuit veniale: q̃a fuit pro vita illorũ cõſeruanda. et de illo loquitur Aug. Poſtea vero pueris reſeruatis cũ redarguerẽtur a Pharaone, ſecũdo ſunt mẽtite, cuȝ dicebant Hebreoꝝ mulieres habere ſcientiam obſtetricandi ꝛc. ꝛ tũc non fuerũt mẽtite pro vita puerorũ qꝛ illi iam ſeruati erãt, ſed pro ꝓpria vita ne interficerẽtur: et hoc mendacium fuit mortale: propter hoc damnate fuerunt. Quidam tamen dicunt ꝙ licet propter veniale peccatũ non damnetur aliqs, tamen ĩpedire poteſt aliquem ne ſaluetur. Sed hoc non credo, cum veniale peccatũ non tollat gratiam nec eam impedit: etiam ſi omnia venialia peccata aliquis commiſiſſet.

g ¶ Potuit. ſi habuiſſet charitatem.

¶ Abraham. ¶ Caſus. Non ſolũ Joſeph fuit a mendacio excuſatus in veteri teſtamento: ſed etiam Abraham qui mentitus fuit pueris ſuis cum aliud diceret et aliud ſe facturum deliberaret. ꝛ ad hoc inducit ſeq. cap.

¶ Prophetauit. ¶ Caſus. Abraham cũ dixiſſet ſe cũ filio rediturũ, et ꝓpoſitum haberet ipſum immolãdi deo captioſe loquebat̃: ne aliqs ſeruoꝝ ipſum ĩpediret. dñs tñ per os eius ꝓphetauit id qđ ipſe non cogitauit.

h ¶ Parabat. dominus.

i ¶ Captioſe. id eſt caute.

¶ Qñqȝ. ¶ Caſus. Hec eſt. v. pars. q. in qua dicit̃ ꝙ poſſunt qñqȝ diſſimulare boni viri, et non peccant: quedam etiam dicunt prophetando. Jo. de fan.

¶ Caſus. Docet Gra. hic ꝙ quandoqȝ ſignificamus id

Proſperitas in hoc ſcl'o eſt periculoſa.

Mulieres que pharaoni ꝓmiſert oẽs marcs interficere, bis ſũt mẽtite. Gen. xxij. a.

v. ps.

Hoc dictum ſane intellige: nã tunc bñ peccabant, ſi hꝰ faciebant ꝑter authoritatẽ iudicis. ꝛ ſꝫ hoc intellige hoc dictuȝ G. nã eius authoritate poterant hoc inre facere: ſꝫ nõ faciebãt, nõ ideo puniebãt̃ a iudice ſine lege: vt h̃ dꝛ ſim h.

Penã ꝛ ꝓmium cõſeqt̃ quis ex eodẽ facto.

fieri ꝙ fieri nolumus: ſed hoc facimus ad experimentū obedientie: ſicut deus tentauit Abraham vt eius obediētiam experiretur. hoc probat per ſequentia.

Non em̄. ¶ Caſus. Legitur in Geneſi ꝙ dn̄s precepit Abrahe vt filium ſuum Iſaac ſibi immolaret: qḋ cū facere vellet, prohibuit eum dn̄s: et ouem pro filio obtulit immolandā: qr dn̄s non ideo precepit Abrahe filium ſuū immolare, eo ꝙ vellet ita fieri: ſz vt eius obedientiā tantummodo experiretur.

a Volebat. Sz nunquid voluntas Abrahe fuit cōtraria voluntati dei? Non: ſed ipſa voli- ta fuerūt cōtraria. Abraham em̄ volebat interficere, et de⁹ hoc ipſum noluit, ſcʒ ipſū Abraham velle interficere: et ſic eadem fuit voluntas.

iiij. re. x. d. Vti lē. ¶ Caſus. Oſtendit hie. ꝙ multotiens ſimulatio vtilis eſt, et ꝙ homo debet ſimulari id quod non eſt, nec fieri cupit. Et hoc probat tribus exemplis: ſcilicet Iehu regis Iſrael, et Dauid, et Chriſti qui ſimulationem

j. Re. xxj. d. peccatricis carnis aſſumpſit.

Dol⁹ in hoſtem bon⁹ ē. b Utilem. Arg. ꝙ dolus contra hoſtem bonus eſt. vt xxiij. q. ij. dn̄s. et xliij. diſt. in mandatis. et ff. ḋ ca. et poſtli. reuer. nihil intereſt. C. de comer. et merca. l. ij. et xiiij. q. v. dixit. et de conſecra. diſtinct. ij. dixit dominus. Sicut econuerſo quedam diſſimulare poſſum⁹ ff. de noua. doli. in fine. Argumen. contra. xxiij. q. j. noli. dolus vero vel ſimulatio ad fallendum, ſemper malus eſt: vt. xxvij. diſtinc. quod interrogaſti. et xij. q. j. certe. C. de lati. liber. tol. l. j. §. ſed et qui pileati.

Diabo l⁹ a chriſto fuit decept⁹ c Simulationem. Ut falleret diabolum. Dicit enim Augu. Si diabolus eum filium dei ſciuiſſet, nunꝗ eum a iudeis crucifigi paſſus fuiſſet.

Ecce. ¶ Caſus. Dicit Gratianus ex ſupradictis patere que mendacia ſint venialia, et que mortalia: poſtea facit quandam queſtionem, quare. ſ. Abraham cum deſcenderet in Egyptum cum vxore, rogauit eam vt ſororem ſuam ſe eſſe mentiretur: ne ſi diceret ſe vxorem illius interficeretur propter eam: cum dictum ſit. s. ca. ne quis arbitret. non eſſe mentiēdum ꝓ temporali vita alicui⁹. poſtea ſoluit hanc obiectionē dicens ꝙ Abraham noluit mendacium dici: ſed verum taceri voluit: quia de eodē ſanguine nata, vere ſoror dicebatur.

Non em̄ volebat[a] deus a patre immolari filiū ſuū: nec impleri hoc minus volebat, q̇ ouē pro filio immolandam obtulit: ſed tentabat affectum patris ſi dei precepta preferret filio. et j. Non iniicias (inquit) manum in puerū, neqꝫ facias illi q̄cꝙ. Affectū tuum inquiſiui, nō factum exegi. Tentaui mentem tuam, ſi etiam filio dilectiſſimo non parceres ꝓpter me. Non aufero quod ipſe donaui, nec heredem inuideo quem largitus ſum non habenti.

Item Hierony.

Simulatio vtilis eſt, et in tēpore aſſumenda.

Utilem[b] ſimulationem et in tēpore aſſumēdā Iehu regis Iſrael nos doceat exemplū: qui cū non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal, niſi finxiſſet ſe idolum velle colere, dicens: Cōgregate mihi omnes ſacerdotes Baal rex Achab ſeruiuit ei in paucis, ego ſeruiam ei in multis. Et Dauid quando mutauit faciem ſuam coram Abimelech: et dimiſit eū, et abijt. Nec mirū q̄uis iuſtos homines tamē aliqua ſimulare pro tempore ob ſuam et aliorū ſalutem: cum et ipſe domin⁹ noſter non habēs peccatū nec carnē peccati, ſimulationem[c] peccatricis carnis aſſumpſerit: vt condēnans in carne peccatū, nos in ſe faceret iuſtitiā dei. Ecce que mēdacia ſint venialia, et q̄ damnabilia. Sed queritur quare dicat Aug. non eſſe mentiēdum pro tēporali vita alicuius: cum Abrahā deſcendens in Egyptum rogauerit Saram vt ſororem eius ſe eſſe mentiretur, dicens: Noui quidem ꝙ pulchra ſis mulier: et ꝙ cum viderint te Egyptij, dicturi ſunt: vxor illius eſt, et interficient me, ſeruabūtqꝫ te. dic ergo (obſecro te) ꝙ ſoror mea ſis, vt bene ſit mihi ꝓpter te, et viuat anima mea ob gratiam tui. Sed Abrahā non mendacium dici, ſed verum taceri voluit.

Unde idem Auguſtinus ait in queſtio. Gene.

Quomodo Abraham excuſatur a mēdacio, quia Saram ſororem ſuam eſſe dixit.

Queritur cur patriarcha mentiri[d] voluit, vt diceret Saram ſororem[e] ſuam et non potius deo commiſit: qui ſi vellet eius pudicitiam apud Pharaonem[f] ſeruare poſſet. Sed veritatem voluit celari, non mēdacium dici: ſoror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc oſtenditur ꝙ nemo debet tentare deum ſuum dum habet quid rationabili conſilio faciat[g]. fecit quod potuit: quod non potuit, deo commiſit, in quem ſperauit: nec eum fides aut ſpes fefellit. ſi autem interrogatus vxorem illā ſuam indicaret: duas res deo committeret, et vitam ſuam, et vxoris pudicitiam.

Gen. xxj. c. Querit. ¶ Caſus. Queſitum fuit ab Augu. cur Abraham patriarcha mētiri voluit Saram vt ſe ſororem ſuam diceret, et nō poti⁹ commiſit ipſā deo? Et reſpōdet ꝙ noluit mendaciū dici: ſed veritatē occultari voluit. ſoror enim ſua erat: quia filia erat fratris. et ꝙ nō commiſit eam deo tantū, dedit nobis exemplū vt q̄diu poſſum⁹ rationabiliter pericula euitare, deum tētare nō debemus.

d Mentiri. ecce ḋt Aug. ipſum mētitū: et tn̄ poſtea ḋt ipſum nō mētitū. et hoc eſt notandū circa reſcripta vel circa iudicia: an q̄rendo vel narrādo vel definiendo aliquid dicat: vt. iij. q. vj. hec quippe. et ſic eſt hic argu. ꝙ interrogās nō cōfitet ar. s. xxx. q. j. deo.

e Sororē. h ptz ꝙ nō quilibet ſcḋs gradus fuit in lege ꝓhibit⁹. ex. de conuer. in fi. interrogaſti. in parte deciſa. Item ptz hic ꝙ licite per equiuocationem poſſumus hoſtem deludere: vt no. s. ne quis. et j. §. proxi.

f Apud Pharaonem. contra. xxxij. q. iiij. nemo. vbi dicit de Abimelech. ibi ſol. nam ambo in ipſum Abrahā deliquerunt. de peni. diſtin. j. §. ex his. alias eſt. §. deniqꝫ. verſi. reges quoqꝫ. Lau.

g Faciat. Non ob. de conſecra. diſtinct. j. omnis chriſtianus. vt ibi ſoluitur. ſic. xxiij. q. vlti. ſi nulla.

¶ Item opponitur ¶ Caſus. Iſte.§.diuiditur in duas partes. In prima probat adhuc ꝙ homo poteſt mentiri vt ſibi proſit etiam alteri nocendo. Qđ ꝓbat exemplo Iacob, qui mentitus eſt ſe eſſe eſau patri benedicenti: et hoc modo ſibi abſtulit ius primogeniture. Sed hanc obiectionem ſoluit Gratia. dicens Iacob non eſſe mentitum. non enim ſe dixit eſſe eſau natiuitate, ſed adiectione vel imitatione: quia ex quo eſau ſibi vendiderat ius primogeniture, rite eum imitari poterat, et ius illud adire qđ emerat, et hanc ſolutionem ꝓbat quatuor exēplis.ſ. Ioānis quē Chriſtus dixit eſſe heliā virtutis imitatione: et iudeorū et gentilium et romanorum. In ſecūda dicitur ꝙ quāuis epiſcopus de quo agitur in themate, iurauerit falſū qđ putabat eſſe verū, nō tamē reus periurij iudicat: qđ ꝓbat exēplo ſaulis, qui pugnaturꝰ cōtra philiſteos iurauit ſe interfecturū quicunqꝫ comederet ante ſolis occaſum. contra quod iuramētum Ionathas filius ſuus fauum mellis comedit: propter quod pater eum cōdemnauit ad mortem: ſed ad preces populi hāc ſententiā reuocauit: nec tamen ꝓpter hoc reꝰ periurij iudicatur. Scđa pars incipit ibi: Eps vero. Primū exemplum prime partis eſt ibi: Sic et chriſtꝰ ioannem. Scđꝫ ibi. Sic et iudei. Tertium ibi: Econtra gentiles. Quartum ibi: Hinc idem apl's.

Geñ. xxij. d. Geñ. xxv. d. Mat. xj. b. Adde Alexā. đ. ymo. in.l.ꝗ iurato.circa fi.ff. ꝗ ſatiſd. cogā. et tex.i.l.ꝗ iuraſſet in pñ.ff. de iureiu. ⁊ ſingulariter Bal. in.l. obſeruare.§. pficiſci.i.ij vel.iij. col. ff. đ of. pcō. Ioan. vij.c. j.cor. iiij.c. Rom. ij.d.

Itē opponitur ꝙ Iacob mētiendo, et ſibi profuit, et alij nocuit: nec tamen reprehēditur, ſed cōmendatur. Sed Iacob dicendo ſe eſſe Eſau primogenitum, non eſt mētitus. non enim dixit ſe eſſe primogenitū naſcendo, ſed ius primogeniture illo vēdente rite adeūdo, ſic ⁊ Chriſtꝰ Ioannē dixit eſſe Heliā: non perſona, ſed imitatione virtutis. Erat ergo Iacob Eſau non naſcendo (vt diximus) ſed emptione primogeniture: de non primogenito in primogenitū tranſeūdo, ſicut ⁊ ipſe Eſau primogenita vēdendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit.

¶ Sic et Iudei cū eſſent filij Abrahe carne, qꝛ nō fuerūt filij eiꝰ imitatione, nō deputantur inter filios Abrahe, ſed dicuntur filij diaboli: cuius filij ſunt nō naſcēdo, ſed imitādo [a]. vnde a dño audire meruerūt: Si filij Abrahe eſtis, opera Abrahe facite. nūc autē queritis me interficere, hominē ꝗ veritatē locutus ſum vobis. hoc Abrahā nō fecit. vos ex patre diabolo eſtis, et deſideria patris veſtri facere vultis. ¶ Ecōtra gentiles cū ſm̄ originē carnis ab Abrahā eſſent alieni, tamen imitatione fidei ⁊ iuſtitie ſucceſſerunt in filios Abrahe. Unde ab apl'o dr̄ eiſdē: Si autem Chriſti, ergo Abrahe ſemen eſtis. ¶ Hinc idē apoſtolus ſcribēs Romanis ait: O tu Iudee ſi circūcidaris, nec legē eius obſerues, circunciſio tua preputiū [b] facta eſt: quomodo et preputium ſi iuſtitias legis cuſtodiat, in circunciſionē reputabitur [c]. Preferk ergo (vt ex premiſſis colligitur) imitatio operis origini carnis. veraciter ergo nō mēdaciter Iacob ſe dixit Eſau eſſe: nec mentiendo, ſed verum dicendo ſibi profuit: alteri vero non nocuit [d]: quia benedictionem ſibi debitam accepit, non alienam ſurripuit. ¶ Epiſcopus vero iſte de quo agitur, et ſi falſum iurauit: tamen quia (vt ſupra dictum eſt) ream linguam nō facit niſi rea mens [e]: nequaꝗ̄ reus periurij habetur. Probatur hoc etiam exēplo Saulis: qui cum eſſet in caſtris pugnaturus cōtra Philiſteos, iurauit ſe interfecturum quicunqꝫ ante ſolis occaſum comederet. Ionathas autē filius eius non audito [f] regis iuramento, cum pugnando magnam hoſtium ſtragem [g] dediſſet, et ſalutem feciſſet in iſrael: fame laborans [h] vidit fauum mellis: quem regia virga quam geſtabat in manibꝰ, accepit, ⁊ comedit: ſtatimqꝫ oculi quos fere fames clauſerat, aperti ſunt: et facies eius exhilarata eſt. quo comperto Saul voluit eū dare neci: ſed precibus et pia populi ſupplicatione placatus, mortis reuocauit ſententiā, ne interficerek ille per quē ſalus data erat in Iſrael ⁊ quo pugnāte, de manibꝰ hoſtiū populus ille liberatus fuerat. Ecce Saul falſum iurauit, quia quod iurando ſe facturū decreuit, precibus populi prouocatus non fecit. nec tamen periurij reus arguitur: quia quātum [i] in ipſo fuit, quod iurauit impleuit, dū ſentētiam mortis in filium dedit: quam non carnali affectu, ſed populi ſupplicatione reuocauit.

¶ Queſt.iij.

Cum ergo (vt ratione ⁊ exemplo monſtratū ē) eps reꝰ periurij nō eſſet, cōſueta

a ¶ Sed imitando. et ita quandoqꝫ aliquis ſumit potius appellationem ab accidēti ꝗ̄ a natura: vt.ff.de origi.iu.l.ij.in princ. ⁊ j.q.j.cito.

b ¶ Preputiū facta eſt.i. circūciſus es in ꝑputio, ⁊ non in corde: cū tamen dixerit legiſlator: circuncidite vos, et amputate preputia cordis veſtri.

c ¶ Reputabik.i. gentilis reputabik circunciſus ſi ſeruat legem.

d ¶ Non nocuit. ⁊ ſic iniuriam nō fecit: qꝛ iure ſuo vſꝰ eſt: vt extra de.ele. cum eccleſia. j.Re. xliij.

e ¶ Niſi rea mēs vt.ſ.e.homines.

f ¶ Audito. quia vox preconia paucis innoteſcit: vt.C. quomodo et qñ iudex.auk.ꝗ ſemel. ⁊ qui tarde venit ad iudiciū preſumitur non audiuiſſe vocē preconis: vt.ff. de in integ. reſti. diuꝰ ⁊ edictum tm̄ ligat eos ad quos puenit: vt.lxxxij.di. ꝓpoſuiſti. in ſñ.ff.de decret.ab ordi.fa.l. vlt. tamē hec nō eſt excuſatio ſufficiēs dūmodo edictū ſit publice ꝓpoſitum: vt.xvj. diſtinck. qđ dicitis. Vox pconia paucis innoteſcit.

g ¶ Stragem. et hoc ei non ꝓficit ſi ſciēter cōtra edictū fecit: vt.ff.de re mili.l.iij.§.in bello. Et.ff. đ re.eo. qui ſub tu.l.ꝗ̄uis.xvj q.j.monachi.

h ¶ Laborās. Illud eū potuit excuſare. de conſe.di.v. diſcipulos.

i ¶ Quia ꝗ̄tum. Sic dr̄ aliqđ ꝗ̄tuꝫ ad ſe, nō ꝗ̄tum ad alios: vt.xlix. diſ. ca.vlt. ⁊ de cōſe.di. iiij.queris. et.j.q.j. quod quidam.

Cum ergo. ¶ Caſꝰ. Hec eſt.iij.q. vbi queritur an licuerit archidiacono iuramento firmare ꝙ epo ſuo debitā re=